בלדה של עוזב קיבוץ

הלל גלבוע היה אחד הכדורסלנים הבכירים שגדלו בהתיישבות העובדת • כוכב הפועל משמר העמק המיתולוגית שבה שיחקו גם רמי יבזורי ויואש אזוב ז"ל • 40 שנה אחרי שעזב את הקיבוץ הוא יוצא שוב לאור הזרקורים ומדבר על הכדורסל הישראלי שהיה ואיננו ועל הטעות הגדולה שעשתה התנועה הקיבוצית כשוויתרה על הענף לטובת הקבוצות העירוניות

• יוסי וקנין

לפני שבועיים הגיע מניגריה לביקור בארץ הלל גלבוע. לחובבי הכדורסל הצעירים השם הזה לא אומר דבר, אבל עבור הוותיקים שבינינו השם הזה מעלה זיכרונות נעימים מהעבר, בתקופה שבה הכדורסל הישראלי היה באמת ישראלי ושרוב שחקניו הבכירים לא באו מיבנה או מתל אביב, אלא ממשמר העמק, גבת, יגור ובית אלפא. גלבוע בן ה-63 היה בשנות ה-60 וה-70 כדורסלן בכיר בליגה הראשונה. רכז קטן ומהיר עם יכולות מגוונות שכיכב תחילה בקבוצה של קיבוצו, הפועל משמר העמק המיתולוגית (שיחקה 14 שנים ברציפות בליגה הראשונה), ואחר כך בהפועל מגידו ובהפועל חיפה. כמובן שהוא גם שיחק קצת בנבחרת ישראל.

גלבוע עשה קריירה מכובדת עד שהחליט לפרוש בגיל 28 ולצאת לעולם הגדול. ב-35 השנים האחרונות, מאז שתלה את הנעליים, הספיק לעשות עסקים בניגריה ובארה"ב, היה תקופה קצרה בישראל ובעשר השנים האחרונות שוב בניגריה. בקרוב ימלאו 40 שנה להחלטה האמיצה שלו והבלתי אופיינית באותם ימים לעזוב את הקיבוץ. החלטה ששינתה את מהלך חייו. זו גם ההזדמנות להיזכר בו, להבין מה קרה לכדורסל הישראלי מאז הימים שבהם כיכב ב'מבצר' ולשמוע הסבר אם הקיבוצים טעו כשהחליטו לוותר על הכדורסל המקצועני.

"שיחקתי בשבע קבוצות במקביל"

בזמן ביקורו בארץ גלבוע היה עסוק בפגישות עסקיות ובביקורים אצל חברו הטוב, הכדורסלן לשעבר חיים זלוטיקמן. הריאיון עמו התקיים בטלפון ממשרדו שבבירת ניגריה, לגוס, שם הוא משמש כמנכ"ל חברה גדולה שמתעסקת במוצרים אלקטרו-מגנטיים. "אני גר בלגוס. אין לי ילדים וטוב לי עם זה. פעם הייתי נשוי. יש לי פה ושם הצעות, אבל זה לא בשבילי. אני נהנה ככה. אתה יודע שאני מחזיק בשיא בנבחרת ישראל? אני השחקן היחיד שקלע נקודה אחת בכל חמש שנותיי בנבחרת. אף אחד לא קלע פחות ממני. לא שיחקתי הרבה, הייתי בעיקר על הספסל. היו לי מאמנים נהדרים כמו ג'ון שמידלר ורלף קליין".

גלבוע נולד במשמר העמק ב-1950, בנם השני של פרידה ורחמים, שהגיעו ארצה בשנות ה-30 ממולדובה ומעיראק בהתאמה. תחילה השתקעו בקיבוץ שמיר שבגליל העליון, שם גם הכירו והתחתנו, וכשהיו צריכים עובדים במוסד החינוכי 'שומריה' הם עברו למשמר העמק ונשארו שם. "אבא בא מבגדד. העיראקים חיים הרבה שנים. הוא נפטר לפני שנה בגיל 98. הוא היה איש ידוע בעמק ובכלל בכל הצפון. הוא היה מורה למלאכה אהוב ונערץ על הילדים. איש מיוחד במינו".

לפרידה ורחמים נולדו עוד שני בנים - שאול, הבכור, שהיה טייס בחיל האוויר ונהרג ב-1969 במהלך תקרית בגבול הירדני סמוך לגשר אלבני ורפי שעדיין חי בקיבוץ ועובד במפעל הפסומי המוצלח. "להיות אח שכול זה מסע שאתה נושא אתו בשקט כמו שאבא שלנו הנחיל לנו את זה. אבא לא נתן לשכול לנהל לו את החיים. הוא עמד בזה בגבורה. אימא נשברה ולא עמדה בזה. השכול הוא חלק ממך, אבל אתה ממשיך בחיים. הבן הבכור של רפי נקרא שאול. הוא נושא את שמו והוא ילד מוצלח מאוד".

לכדורסל הגיע גלבוע כמו שהגיעו שני אחיו ושאר ילדי הקיבוץ. "כל ילד במשמר העמק חלם להיות שחקן כדורסל כי אז הענף הזה היה מרכז התעניינות בקיבוץ", סיפר גלבוע, "בשנות ה-60 בהן צמחתי, לקיבוצים היו הרבה קבוצות כדורסל כמו גבעת ברנר, נען, גבת, בית אלפא וניר דוד. אלה היו קבוצות חזקות. גם בנבחרת ישראל היו המון קיבוצניקים. הכדורסל היה פופולארי. שיחקנו במגרשי אספלט מתחת לכיפת השמים. לא כמו היום שיש אולמות מפוארים. החבר'ה מהקבוצה היו באים עם עגלות חציר, מעמידים אותן מסביב למגרש ושם היה יושב הקהל. אלה זיכרונות יפים. כשאני פוגש לפעמים את שמלוק מחרובסקי שהיה מנהל במכבי תל אביב אני לא מפסיק להתענג על הימים שמכבי היו באים למשמר העמק ומתארחים למשחק. זו הייתה חוויה שכל העמק דיבר עליה. משמר העמק הייתה הקבוצה הבכירה של הקיבוצים בליגה הלאומית שהייתה אז הראשונה".

גלבוע (משמאל) בשנת 1979 יחד עם חיים זלוטיקמן והאווי לאסוף ז"ל בבלגיה

ב-1955 העפילה משמר העמק לליגה הלאומית ושיחקה בה עד 1969. זה היה הדור המייסד של הכדורסל בקיבוצים. כיכבו בקבוצה רמי יבזורי, הסבא של דגן מהפועל גלבוע/גליל, והאחים שלו אמיר ויעל יבזורי, חנן קרן, גיורא דורי, אורי לין, אדם גורן (אבא של הכדורסלן לשעבר אור גורן), יואש אזוב ז"ל ואמיר ספירא. המאמן של הקבוצה במשך הרבה שנים היה עמוס לין, גם בן משמר העמק. גלבוע הצטרף לחבורה הזו ב-1966, כשחקן נער מוכשר שכל עתידו לפניו. "היו תקופות שאני וחברי הטוב איתמר מרזל מקיבוץ יגור שיחקנו יחד במקביל בשבע קבוצות. כל אחד בקבוצה שלו, בנבחרת ההתיישבות העובדת, בנבחרת הצפון, בנבחרת פיקוד צפון, בנבחרת צה"ל, בנבחרת העתודה ובנבחרת ישראל, ועוד היינו בצבא".

איך עשיתם את זה?

"כמעט כל יום היה לנו אימון במקום אחר. היינו מקבלים הרבה אפטרים מהצבא. מוטה גור היה אז אלוף פיקוד הצפון. זו הייתה תקופה שאלופי צה"ל אהבו שיש להם להקה צבאית טובה ונבחרת טובה. מתי גיב ז"ל שהיה קצין שלישות ואיש מכבי תל אביב שרוף, היה דואג לנו כמו הבנים שלו לצאת לכל האימונים והמשחקים".

היו הישגים?

"מקום רביעי היה השיא של הקבוצה. במשך שנים סיימנו כל עונה במקום רביעי. היו ארבע קבוצות חזקות בארץ באותה תקופה - מכבי תל אביב, הפועל תל אביב, הפועל חיפה ומשמר העמק".

באותם ימים גלבוע נחשב לשחקן מהיר וחזק בהגנה. "בכל פעם שבארי ליבוביץ' שיחק מולי הוא לא עבר את ה-10 נקודות. במשמר העמק הייתי קלע טוב. במגידו הייתי קלע בסדר. בהפועל חיפה הפסקתי לשחק כקלע ובעיקר ריכזתי".

בתחילת עונת 1973/4 קיבל הצעות לעבור לשחק בהפועל תל אביב, בית"ר ירושלים והפועל חיפה. "בחרתי בחיפה כי רציתי להישאר קרוב לבית. בקיבוץ אמרו לי שכל עוד אני בן קיבוץ במשמר העמק, אני לא יכול לקבל את כרטיס השחקן שלי. אמרו לי שרק אם אעזוב הם ייתנו לי את כרטיס השחקן. החלטתי שאני עוזב במחשבה שאחרי שנה אני חוזר. אחרי שנה נשארתי עוד חמש שנים עד שפרשתי באמצע 1978".

"היינו שחקנים שבלוניים"

גלבוע שייך לתקופה שבה ענף הכדורסל הישראלי התאפיין בשני דברים עיקריים: הראשון, הכדורסלנים מהקיבוצים היו הדומיננטיים בליגה. השני, תחילת עידן הכדורסלנים הזרים. "כשהתחלתי לשחק זה היה עוד לפני שהגיע האמריקאי הראשון לארץ. דרך אגב שמו היה בילי וולך, אבל הוא לא עשה את זה כמו טל ברודי, שהגיע ב-1967 וכל השאר היסטוריה. ב-1968 הביאה הפועל תל אביב חמישה יהודים אמריקאים במכה אחת ואז התחיל הטירוף של האמריקניזציה. הכדורסל בזמני היה כזה שבארץ כמעט אף אחד לא היה מסוגל לעשות דאנק, מי שהגיע לטבעת ונגע בה זה היה הישג. הגובה שלי הוא 1.86 מ'. במשמר העמק הייתי אחד הגבוהים. 10 שנים אחרי זה בהפועל חיפה הייתי כבר הכי נמוך. במשך שנות הקריירה שלי הכדורסל עבר שינויים גדולים. ממגרשי אספלט או חול מחצבה הוא עבר לאולמות עם פרקט. בואו של השחקן האמריקאי גם הקפיץ את הגובה הממוצע של השחקנים ב-30 ס"מ".

הכדורסל היה יותר טוב מזה של היום?

"המשחק היה רק יותר אישי. אנשים עבדו על תרגילים מובנים. היה פחות מקום ליצירתיות. בשנות ה-90 חייתי בארה"ב והבנתי עד כמה ההבדל בין כדורסל ובסקט-בול הוא הבדל אדיר. אני הייתי שחקן מהיר ורצתי לא מעט, אבל בסך הכול התקופה הייתה סטטית. הרבה תרגילים. לא היו הרבה שחקנים יצירתיים. חיים זלוטיקמן היה יצירתי וכישרוני. חבל שבאמצע הקריירה הוא נפצע. היינו שחקנים שבלוניים".

למה בעצם מתגעגעים לימים האלה?

"כי לקהל הישראלי היה קשר הרבה יותר אישי לקבוצות ולשחקנים שבאו מתוכן. אל תשכח שהתחלנו כשחקנים חובבנים ורובנו לא קיבל כסף. האמריקאים הכניסו מקצוענות. בבוקר עבדנו ובערב התאמנו. רוב הכדורסלנים באו מרקע דומה. כמות הישראלים בליגה היום היא כפי הנראה 20 אחוז מכמות הישראלים שהיו אז. זה מייצר נתק. נדמה לי שהיום רואים את הכדורסל בטלוויזיה ואז לא הייתה טלוויזיה. כשהיה משחק בהפועל משמר העמק ושיחקנו בימי שישי בערב היו באים מכל העמק לראות את מכבי תל אביב. זה היה אירוע. אני חושב שהיינו יותר תמימים ופחות מקצועיים מהיום. תראה, קל להתגעגע לפעם. אני מתקדם בחיים. יש לי נטייה להסתכל קדימה. אין לי גם זמן. הייתי שמח מאוד אם הייתי יכול לשחק היום כדורסל. זה היה גורם לי אושר גדול. כשאני רואה אנשים משחקים כדורסל אני בהחלט חושב על זה. לצערי יש לי בעיה קשה בגב".

"שיחקנו במגרשי אספלט מתחת לכיפת השמים. לא כמו היום שיש אולמות מפוארים. החבר'ה מהקבוצה היו באים עם עגלות חציר, מעמידים אותן מסביב למגרש ושם היה יושב הקהל. אלה זיכרונות יפים"

גלבוע היום. חשוב לו להביא לארץ אנשים משמעותיים מניגריה | צילומים: אלבום פרטי

"הקיבוץ לא התאים עצמו לעולם החדש"

הרבה שנים חלפו מאז היה גלבוע במשחק כדורסל בישראל. "20 שנה לא ראיתי בארץ משחק בלייב", הוא מודה, "הרי לא עדיף לראות אמריקאים שמשחקים ב-NBA או בקולג'ים? כפי הנראה אין היום הרבה ישראלים בליגה. יכול להיות שזה מייצר את הנתק הזה מהקהל. אין ספק שלשחקן האמריקאי יש יכולות יותר טובות. שיחקתי בארה"ב בגיל מתקדם וראיתי את הכישרון שלהם. הכדורסל היום לא ישראלי. כשהיינו באים לשחק בגבעת ברנר היו מכבדים אותנו בפיץ. זה היה נחמד ופשוט. היום נוסעים באוטובוסים מפוארים על כבישים טובים. אנחנו נסענו בדרכים עקלקלות בטנדרים ומשאיות עם מושבים מעץ. נסיעה ממשמר העמק לירושלים נמשכה חמש שעות. היה קשה לחזור באותו יום ולכן תמיד היינו חוזרים ביום שלמחרת".

בשנת 1971 התאחדו משמר העמק ועין השופט וקמה לה קבוצת הפועל מגידו, ששיחקה בליגה הראשונה עד 1975. למעשה מאמצע שנות ה-70 ועד קצת אחרי שנות ה-80 הכדורסל בקיבוצים הלך ודעך עד שנעלם כמעט לחלוטין. הפועל גליל עליון נשארה הנציגה היחידה של ההתיישבות העובדת. למה זה קרה גלבוע מסביר: "כשאני ראיתי את האמריקניזציה פניתי לגזבר של הקבוצה שהיה גם גזבר הקיבוץ ואמרתי לו שאם לא נביא חיזוק מבחוץ לא נוכל לשרוד. הוא אמר לי שאין כוונה לשלם כסף לשחקני כדורסל. הוא אמר לי: זה לא יהיה. הקיבוץ החליט שהוא לא משלם ולי היה ברור שרק עם ישראלים יהיה קשה מאוד. זה הפך לתחרות אבודה מראש".

זו הייתה החלטה נבונה של הקיבוץ?

"זו הייתה החלטה שגויה. הקיבוצים בכלל ולא רק בספורט אלא בעוד הרבה תחומים אחרים לא התאימו את עצמם לעולם אחר. הם לא עשו את זה והרבה מהם לא הצליחו לשרוד כי הם לא היו מוכנים לעולם החדש של שנות ה-70. הספורט נעשה יותר תחרותי, הכלכלה נעשתה יותר תחרותית, החקלאות נעשתה יותר תחרותית וגם המפה הפוליטית השתנתה. זה כבר לא היה מובן מאליו. הקיבוץ לא התאים את עצמו לקצב השינויים שהתרחשו ולכן הוא נשאר מחוץ לספורט. הקיבוץ שלי הוא אחד מאלה שהצליחו להתאים את המפעל שלו לעולם התחרותי וזה מה שמאפשר לו לשרוד היום כקיבוץ, אבל הוא לא התאים את עצמו בהמון תחומים אחרים".

"המצב בלגוס דורש ממך להיות זהיר"

אחרי הפרישה התגלגל גלבוע לניגריה. יורם יחיאלי, שהיה ב-1978 יו"ר הפועל חיפה והמהנדס הראשי של סולל בונה, הציע לו הצעה שהוא לא יכול היה לסרב לה. 10 שנים עבד בניגריה כמנהל הרכש של סולל בונה ובמקביל עשה תואר ראשון במנהל עסקים. ב-1988 עבר לפלורידה שבארה"ב, שם למד מחשבים וסיים בהצטיינות. במקביל שיחק כדורסל חובבני. ב-1995 חזר לארץ וב-1996 מונה להיות מנהל החוזים של חברת אינטל בקריית גת. בשנת 2000 מונה למנהל החוזים של כביש חוצה ישראל. בשנת 2003 חזר לניגריה לסיבוב נוסף שנמשך עד היום.

"אני מנכ"ל של חברה ניגרית, שרוב האנשים שעובדים בה הם זרים. יש בה גם המון ישראלים. אנחנו לא עובדים בארץ בכלל, אבל חשוב לי להביא אנשים משמעותיים מניגריה לארץ ולחבר אותם לארץ. הניגרים שחיים בדרום המדינה אוהבים את ישראל".

לאחרונה עליתם לכותרות בעקבות הניסיון לפגוע בישראלים שחיים בלגוס.

"יש פה מספיק חוסר ביטחון כדי שנהיה זהירים. אני מקווה שלא יקרה כלום. לגוס זו עיר גדולה עם 14 מיליון בני אדם. אין פה משטרה או גופים. היא מתנהלת די לבד. בניגריה יש הרבה פעילויות טרור, אבל הן בצפון ולשמחתי לא הגיעו לכאן. בלגוס יש הרבה לבנונים שנולדו פה ועושים עסקים ואני חושב שיש להם לא מעט להפסיד אם יקרו פה דברים כאלה. אני גם לא מאמין שהם תומכים בזה. אני גר באי ויקטוריה שהוא חלק מלגוס, אבל זה חלק שהוא יותר מפותח ומוגן. הוא יותר מערבי".